SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

Viite: HE 14/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi

Sosiaali- ja terveysministeriön työ- ja tasa-arvo-osaston täydentävä asiantuntijalausunto

Sosiaali- ja terveysministeriön työ- ja tasa-arvo-osasto esittää seuraavat vastaukset maa- ja metsätalousvaliokunnan 4.4.2018 asiantuntijakuulemisessaan esittämiin lomituspalvelu-järjestelmää koskeviin kysymyksiin.

Lomitusjärjestelmään liittyvä IT-hanke ja sen valmistelun vaihe vuoden 2020 lähestyessä

Sosiaali- ja terveysministeriössä on käynnistetty joulukuussa 2017 Maatalouslomituksen viranomaistoimintojen toimeenpano maakuntauudistuksessa –hanke (STM101:00/2017). Hankkeen tehtävänä on varmistaa, että maatalouslomituksen viranomaistoiminnoissa on käytössä tarvittavat yhteiset työkalut maakuntien aloittaessa toimintansa. Hanke toimii vuoden 2020 loppuun asti. Hankkeessa on mm. kuntien lomitusyksiköiden ja maakuntien edustajia. Hankkeessa on käynnissä selvitysprojekti IT-kokonaisuudesta.

Projektissa selvitetään:

1) Maatalouslomituksen tulevan toimintaympäristön toimijat ja niiden roolit ja vastuut

   i. Kartoitetaan toimijat siltä osin, kuin ne vaikuttavat tietojärjestelmiin.

2) Maatalouslomituksen tietojärjestelmien toiminnalliset vaatimukset

   i. Välttämättömien toiminnallisuuksien määrittely mm. nykyisen lomitustietojärjestelmän pohjalta (Lomitusnetti, Mela), jotta lomituspäätökset saadaan tehtyä 1.1.2020 alkaen maakunnissa.

   ii. Välttämättömien toiminnallisuuksien määrittely, jotta lomituksen lainmukaisuuden ohjaus ja valvonta käynnistyy Luovassa 1.1.2020.

   iii. Muiden toiminnallisuuksien määrittely.

   iv. Huomioidaan maatalouslomituksen lainsäädännön muutosten vaikutus tulevaan tietojärjestelmään.

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

3) Viranomaisen käytössä olevien tietojärjestelmien ja valmisohjelmistojen toiminnallisuuksien hyödyntäminen

i. Mitkä toiminnallisuudet on rakennettava tulevaan tietojärjestelmään tai tietojärjestelmiin ja missä toiminnallisuuksissa hyödynnetään Luovan ja maakuntien käytössä olevia tietojärjestelmiä ja valmisohjelmistoja?

ii. Maaseutuviraston ja Elintarviketurvallisuusviraston tietojen hyödyntäminen lomituksen tulevassa tietojärjestelmässä

4) Maatalouslomituksen tietojärjestelmien teknisen arkkitehtuurin vaatimukset

i. Vaatimukset, joilla varmistetaan tietojen siirtyminen järjestelmien välillä.

5) Tulevan tietojärjestelmäkokonaisuuden toiminnallinen laajuus ja budjetin tarkentaminen laajuuslaskelmien perusteella.

i. Tietojärjestelmän tai -järjestelmien toteutuksen projektimallin ja -osituksen suunnittelu, jotta lomituksen viranomaistoiminta olisi häiriötöntä.

ii. Eri vaihtoehtojen riskinarvioinnin tekeminen.

6) Vastuumalli ja tarvittavat projektiorganisaatiot toteuttamaan uudistus.

i. Vastuumallin suunnitteleminen ja uudistuksen toteuttamisessa tarvittavien projektiorganisaatioiden kuvaus.

Projektin tuloksena syntyvä raportti valmistuu kesällä 2018. Keskusteluja eri vastuutahojen kanssa on jo käynnissä. Raporttiluonnos on tarkoitus jakaa sidosryhmille ennen sen lopullista valmistumista.

Perusteet poronhoitajien ja turkistuottajien lomituspalveluiden sijoittamiselle Maatalousyrittäjien eläkelaitokseen (Melaan) 2020 uudistuksessa

Poronhoitajien sijaisapu

Hallitus linjasi 5.4.2016, että maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomituspalvelujen järjestäminen ja lomituksen paikallisviranomaistehtävät siirretään maakuntien tehtäväksi. **Hallituksen linjaus ei sisältänyt poronhoitajien sijaisavun siirtoa maakunnille**.

Maakunnille siirtyvien tehtävien rahoituksen osalta hallitus linjasi, että lomituspalvelujen rahoitus siirtyisi maakuntien yleiskatteelliseen rahoitukseen ja rahoitus maksettaisiin suoraan valtiolta maakunnille. Talouspoliittinen ministeriryhmä linjasi kuitenkin keväällä 2017, että poronhoitajien ja turkistuottajien lomituspalvelujen valtion rahoitus säilyy STM:n alaisena erillisrahoituksena ja arviomäärärahana.

STM:ssä toiminut lomitustyöryhmä teki hallituksenesitysluonnoksen lomituslainsäädännön kokonaisuudistukseksi keväällä 2017. Esityksen mukaan poronhoitajien sijaisapu

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

keskitettäisiin maakuntauudistuksessa Lapin maakuntaan. Lapin maakunta ei tarjoaisi sijaisapupalvelua, vaan korvaisi vain lomituspalvelujen kustannukset palvelun tarjoajalle. Poronhoitajien sijaisapujärjestelmä säilyisi siten muuten nykyisen kaltaisena itsejärjestettynä palveluna, paitsi sen toimeenpano siirtyisi Melasta Lapin maakunnalle.

Saamelaiskäräjät, Suomen Porosaamelaiset ja Sámisoster ry toivoivat, samoin kuin Paliskuntain Yhdistys, että palvelun hallinnointi ja toimeenpano säilyisi Melassa. Lausunnonantajat katsoivat, että maakunnassa saamelaisten oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin ei huomioida, kuten Melassa, josta palvelua on saanut saamenkielellä. Melassa on vahva asiantuntemus ja osaaminen sekä tarvittavat tiedot vakuutuksen omaavista poronhoitajista.

Reformiministeriryöryhmä päätti marraskuussa 2017, että poronhoitajien sijaisapujärjestelmän toimeenpano säilytetään Melassa.

<u>Turkistuottajien lomituspalvelut</u>

STM:ssä toimineen lomitustyöryhmän esityksen mukaan kaikki turkiseläinten tuottajat siirtyisivät turkistuottajan lomituspalvelulain piiriin. Turkistuottajien lomituspalvelut esitettiin muutettavaksi täysin yrittäjän itse järjestämäksi lomitukseksi samaan tapaan kuin poronhoitajien sijaisapu. Tällä yksinkertaistetaan ja tehostetaan turkistuottajien lomituspalveluja. Voimassaolevan lain mukaan lomituspalveluja saa myös kuntien palveluna, mutta enemmistö turkistuottajista on käyttänyt itse järjestettyjä lomituspalveluja.

Turkistuottajien lomituspalveluja käyttäviä yrittäjiä on pääasiallisesti Pohjanmaan maakuntien alueilla. Työryhmän esityksen mukaan turkistuottajien lomituspalvelut keskitettäisiin Pohjanmaan maakuntaan, mikä turvaisi suomen- ja ruotsinkielisten palvelujen säilymisen sekä riittävän turkiselinkeinon tuntemuksen. Keskittämistä puolsi myös 2,55 milj. euron suuruisen rahoituksen säilyttäminen kahden vuoden siirtomäärärahana STM:n erillisrahoituksena.

HE:n jatkotyössä kävi kuitenkin ilmi, että vaikka järjestämis- ja tuottamisvastuu keskitettäisiin vain yhteen maakuntaan, aiheuttaisi se vakavia haasteita. Kuinka esim. Pohjanmaalta tuotetaan lomituspalvelua Itä-Suomeen, missä saattaa olla yksittäisiä turkistiloja, jos alueella ei ole yksityistä palvelun tuottajaa, jolta palvelua ostaa. Toisaalta vastaavanlaisessa tilanteessa ostopalvelu voi muodostua huomattavan kalliiksi, ja harkittavaksi tulisi, olisiko ostopalvelussa määriteltävä lain tasolla maksimi tuntihinta, jotta määräraha riittäisi tasaisesti kaikkiin maakuntiin. Määrärahojen yhdenvertaista jakautumista eri maakuntien turkistilojen lomitukseen olisi melko mahdotonta varmistaa.

Turkiseläinten kasvattajat ry toivoi, että myös maakunnan tarjoamat lomituspalvelut säilyisivät ja lomituksen järjestäviä maakuntia olisi yhden sijasta kolme. Lausunnonantajien mukaan tällä järjestelyllä jaettaisiin lomituksen järjestämisen vastuuta niin, että tuottajat saisivat palvelua omalla äidinkielellään ja oman alueensa maakunnasta. Mikäli lomitus jaettaisiin 3-18 maakunnan tehtäväksi, tulisi STM:n jakaa korvausten ennakoita 3-18 maakuntaan, tarkistaa 3-18 maakunnan tilityksiä ja seurata valtakunnallisesti siirtomäärärahan riittävyyttä. Korvausten ennakoiden maksu olisi haastavaa, koska yksittäisiä

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

turkistiloja syntyy ja lopettaa toimintansa myös muualla kuin Pohjanmaan maakunnissa. Järjestelmästä tulisi monimutkainen ja haastava. Jos turkistuottajien lomituspalvelut säilytettäisiin sekä itse järjestettynä palveluna että maakunnan järjestämänä palveluna, tämä aiheuttaisi STM:n erillisrahoituksesta johtuvan moninkertaisen haasteen. Tällä hetkellä STM maksaa määrärahan Melalle, joka maksaa ennakot turkistuottajien lomituspalveluja järjestäville kunnille.

Reformiministeryöryhmä päätti marraskuussa 2017, että turkistuottajien lomituspalvelut muutetaan uudistuksessa täysin itse järjestetyksi lomitukseksi ja lomitusjärjestelmän toimeenpano siirretään kokonaisuudessaan Melalle. Perusteluna oli, että kaksi samankaltaista palvelujärjestelmää, turkistuottajien lomituspalvelut ja poronhoitajien sijaisapu, voidaan hoitaa yhdenmukaisesti ja kustannustehokkaasti Melassa. Samalla turkistuottajien lomituspalvelut yksinkertaistuvat ja tehostuvat.

Tämä vaihtoehto mahdollistaa myös poronhoitajien sijaisavun ja turkistuottajien lomituspalvelujen alle 3 milj. euron määrärahan sekä jäljelle jäävän Melan lomituksen toimeenpanoon kohdistuvan hallintorahan yhdistämisen yhdeksi STM:n määrärahamomentiksi. Lisäksi Melan pitkä lomitusjärjestelmiin liittyvä kokemuksen ja asiantuntijuuden säilyttäminen mahdollistuu.

Vaikka turkistuottajien lomituspalvelut muutetaan täysin itse järjestetyksi lomitukseksi, voi turkistuottaja jatkossakin ostaa palvelun maakunnan lomitusyhtiöltä, jos maakunta haluaa tällaista palvelua tarjota. Tältä osin maakuntalakiin on esitetty muutosta, jotta maakunnat voivat jatkossa tarjota turkistuottajien lomituspalveluja niin halutessaan.

Maatalousyrityskerroin

Tällä hetkellä lomituspalvelujen rahoitus on koottu valtion talousarviossa neljälle sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan momentille. Jatkossa maakunnan järjestämät maatalousyrittäjien lomituspalvelut rahoitettaisiin maakunnan yleiskatteisesta rahoituksesta. Maakunnalle osoitettava yleiskatteinen rahoitus muodostaa kokonaisuuden, jonka puitteissa maakunta hoitaa kaikki sille lainsäädännöllä osoitetut tehtävät.

Maakunnille kohdennettavan valtion rahoituksen periaatteista ja tarkemmista määräytymisperusteista säädettäisiin maakuntien rahoituksesta annettavalla lailla (maakuntien rahoituslaki). Esityksen HE 57/2017 vp.[1] mukaan valtion rahoitus jaettaisiin maakunnille laskennallisiin tekijöihin perustuen. Esitykseen sisältyvien laskennallisten kustannusten määräytymisperuste -ehdotusten lähtökohtana on ollut yksinkertainen, maakuntatasolla eri puolilla maata maakuntien toiminnan kustannusten keskeiset perusteet

[1] Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) täydentämiseksi maakuntien rahoitusta koskevien ja eräiden muiden säännösten osalta

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

kattava malli. Esityksessä ehdotetaan maakunnan lomitustehtävien rahoituksen tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi maatalousyritysten lomitusta kuvaavaa kerrointa (maatalousyrityskerroin).

Maatalousyrityskerroin laskettaisiin jakamalla maakunnassa sijaitsevien maatalousyritysten lukumäärä koko maan vastaavien yritysten lukumäärällä. Jokaiselle maakunnalle laskettaisiin maatalousyrityskerroin, joka kuvaisi maakunnan tasoa suhteessa maan keskiarvoon ja muihin maakuntiin.

Maatalousyrityskerroin on valmisteltu valtiovarainministeriössä (VM) ja sosiaali- ja terveysministeriö (STM) on kommentoinut asiaa HE 57/2017 vp.:n valmisteluvaiheessa. VM:n tavoitteena on ollut mahdollisimman yksinkertainen kerroin. Jos maatalousyrityskerrointa ei olisi laadittu, maakuntien maatalousyrittäjien lomituspalveluihin tarkoitettu määräraha olisi määräytynyt maakunnan asukkaiden lukumäärän perusteella, mikä olisi johtanut ei-toivottavaan lopputulokseen. Nyt esitetty maatalousyrityskerroin mahdollistaa sen, että tällä hetkellä lomituspalveluihin käytettävissä olevan määrärahan tasoinen rahoitusosuus kohdennetaan myös jatkossa maakuntien käyttöön. Lomitusta koskeva kerroin on ainoa tehtäväkohtainen kriteeri yleiskatteisessa järjestelmässä ja sinällään sen luominen on itsessään saavutus lomitusjärjestelmälle ja myönnytys yleiskatteisen rahoituksen logiikkaan.

Anne Vänskä

Hallitussihteeri